

ABSAM SAĞLIK TURİZMİ BİLEŞİK ENDEKSİNİN GELİŞTİRİLMESİ VE UYGULANMASI PROJESİ [ABSAM-STBE]

AMAÇ, KAPSAM VE GEREKÇE

Toplumların sosyal hayatında, ekonomik kalkınmasında ve dünya ile entegreleşmesinde önemli bir unsur olan sağlık turizmi olgusu; çok geniş bir ürün ve destinasyon yelpazesinden oluşmakta ve çok sayıda kamu ve özel sektör ve sivil toplum paydaşlarının uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde dahil olduğu bir alan olmaktadır (Albaner and Grozea-Helmenstein 2002). Dünyada yaşanan küreselleşme süreci, ülke sağlık sistemlerinde yaşanan problemler (örneğin uzun bekleme listeleri, yükselen maliyetler ve hizmetlerde kalite problemleri gibi), tüketicilerin bilinçlenmesi ve Avrupa Birliği (AB) gibi dinamiklerin bir sonucu olarak hızla büyüyen bir sektör olan sağlık turizmi çok genel anlamda hem tatil hem tedavi unsurlarını içeren bir kavramdır (Yıldırım ve Altunkaya 2006).

Sağlık hizmetlerinin uluslararası düzeyde üretimi, tüketimi ve bu bağlamda hastaların uluslararası düzeyde dolaşımı tarih boyunca her zaman var olan bir olgu olmuştur. Ancak özellikle son yıllarda ağırlıklı olarak bilgi ve iletişim teknolojilerinin kaynaklık ettiği küreselleşme süreci ile birlikte bu dolaşım daha da artmış ve sağlık turizmi etiketi odaklı olarak ciddi bir pazar yaratılmıştır. Türkiye'nin de içinde bulunduğu bazı ülkeler, bu artan uluslararası hasta dolaşımı pastasından pay alabilmek için son 15-20 yıldır ciddi girişimlerde bulunmaktadır (Kaya, Yıldırım, Karsavuran ve Özer 2013).

Bu bağlamda ülkelerin sağlık turizmi ile ilgili pozisyonları konumlandırılırken ve karşılaştırmalar yapılırken bilimsel bilgi ışığında oluşturulmuş bir standart performans ölçümü ve karşılaştırması aracı/yöntemi/meکانizması henüz oluşturulmadığı için, gerçek dışı veriler ve yöntemler kullanılarak bilimsellikten yoksun bir zeminde hareket edilebilmektedir.

Bu durum ise beraberinde aşağıda belirtilen bazı olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir.

1. Ülkelerin sağlık turizmi performanslarını sağlıklı bir şekilde ölçme ve karşılaştırma mümkün olmamaktadır.
2. Politikacılar, karar vericiler ve ilgili diğer paydaşların karar verme süreçleri tam ve sağlıklı bir şekilde informe olamamaktadır, dolayısıyla alınan kararlar da sağlıklı olamamaktadır.

3. Standart bir ölçüm ve karşılaştırma aracı olmadığı için sağlık turizmi ile ilgili olarak ülkelerarası haksız rekabet yaşanabilmektedir.
4. Sağlıklı bir ölçüm ve karşılaştırma olmadığı için sağlık turizmi performansının geliştirilmesi sektöre uğramaktadır.
5. Sağlık turizmi ile ilgili olarak en iyi ülke uygulamalarını (best practice) belirlemek zor olmaktadır.
6. Sağlık turizmi ile ilgili ülkelerin birbirlerinden öğrenme ve dersler çıkarma süreci olumsuz etkilenmektedir.
7. Aracı kurum ve kuruluşlar rasyonel tercih yapmamaktadırlar.
8. Uluslararası hastaların sağlık turizmi ile ilgili ülke destinasyon seçimleri sağlıklı olamamaktadır.
9. Sağlık turizmi yeni gelişen bir alan olduğu bu anlamda bir bilgi açığı mevcuttur.

Özellikle de günümüzde bilgi ve iletişim teknolojisinin hızlı bir biçimde gelişmesi ve bunun beraberinde getirdiği bilgi bombardımanı, sağlık turizmi ile ilgili olarak politikacıların, karar vericilerin ve ilgili diğer paydaşların sağlıklı karar vermelerini ve politika oluşturmalarını zorlaştırmaktadır. Bundan dolayı çoklu değişkenlerin kaynaklık ettiği sağlık turizmi ile ilgili veriyi, enformasyonu ve bilgiyi anlaşılır ve karşılaştırılabilir tek bir gösterge halinde sunmak önem arz etmektedir. Bu ise ancak bileşik (kompozit) endeks ile mümkündür.

İşte bu bağlamda ülkelerin sağlık turizmi performanslarının ölçülmesinde, analizinde ve karşılaştırılmasında kullanılacak güçlü, sağlam ve sağlıklı bir Sağlık Turizmi Bileşik Endeksi (STBE) geliştirilmesi öngörülmektedir.

Endeksler basit endeks ve bileşik endeks olmak üzere kapsadıkları boyutlara göre iki grupta ele alınabilmektedir. Basit endeksler tek boyutludur. Bileşik endeksler ise çok boyutlu yapıya sahiptirler ve çoklu değişkenleri tek bir göstergede sunan istatistiksel ölçülerdir. Bileşik endeks, genellikle çok sayıda faktörün ortalaması alınarak oluşturulan kombine bir endeks olduğundan dolayı, piyasa veya sektör geneli için yapılacak çıkarsamalarda önemli bir yere sahiptir.

Bileşik endeksin avantajı çok sayıda değişkeni özet olarak tek bir endekste birleştirmesi olmaktadır. Bileşik endeksler sayesinde politika oluşturucular ve karar vericiler politika oluştururken ve karar verirken daha rasyonel davranabilmektedirler. Çünkü bileşik

göstergeler çalışılan belirli bir konu ile ilgili tüm bireysel göstergelerin uygun ve yeterli yöntemlerle bir sentezini yapmakta ve basit ve kolay anlaşılır bir şekilde tüm bu bilgileri tasvir edebilmektedir.

Endeksler ekonomi, teknoloji, toplum, çevre tarım, eğitim ve sağlık gibi çok çeşitli alanlar için geliştirilebilmekte ve kullanılmaktadır. Dünyada 200 civarında endeksin geliştirildiği belirtilmektedir. Sağlık alanı söz konusu olduğunda başlıca endeksler arasında; Sağlıklı Yaşam Yılları [Healthy Life Years (HeaLYs)], Kalite Ayarlı Yaşam Yılları [Quality-Adjusted Life Years (QALYs)], Sakatlığa Ayarlanmış Yaşam Yılları [Disability-Adjusted Life Years (DALY)] ve Dünya Sağlık Örgütü Sağlık Sistemi Performansı Bileşik Endeksi [Health System Performance Composite İndex (HSPCI)] gibi endeksler yer almaktadır. Türkiye’de ise ağırlıklı olarak fiyat endeksleri, üniversite sıralama endeksleri gibi endeksler geliştirilip kullanılmaktadır. Örneğin ODTÜ’de üniversiteleri performanslarına göre sıralamayı amaçlayan URAP (University Ranking by Academic Performance) geliştirilmiştir. Ayrıca TÜBİTAK öncülüğünde Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi geliştirilmiştir.

İŞ AKIŞI VE SÜREÇLERİ

STBE’nin iş akışı ve süreçleri temelde beş ana ve alt bileşenden oluşmaktadır. Bunlar:

A. *Bileşik Endeksin Tasarımı ve Geliştirilmesi*: İlk etapta sağlık turizmi performansının ölçülmesinde kullanılacak ve sağlık turizmi sektörünün olası performans boyutlarını içerecek şekilde bir “STBE” geliştirilecektir. Bunun için aşağıdaki süreçler ve faaliyetler gerçekleştirilecektir.

1. *Teorik çerçevenin ortaya konulması*: Bu aşamada literatür taramasına dayalı olarak sağlık turizmi performansı bileşik endeksinin geliştirilmesi ile ilgili bilgilere yer verilecektir.
2. *Gösterge seti oluşturulması*: Bu aşamada STBE’nin boyutları ve bu boyutları temsil eden göstergeler istatistiksel teknikler kullanılarak belirlenecektir.
3. *Veri ve analiz*: Seçilen değişkenlere ilişkin veriler elde edilecek ve gerekli istatistiksel analizler gerçekleştirilecektir.

4. *Yazılım:* STBE'nin paydaşlar ve potansiyel yararlanıcılar tarafından kolay, etkili ve verimli bir şekilde kullanılabilmesi için bilgisayar ortamı için web tabanlı uygulama programı/yazılımı geliştirilecektir.
- B. *Ülkelerin Sağlık Turizmi Performanslarının Karşılaştırılması:* Projenin bu aşamasında veriler elverdiği ölçüde ülkelerin sağlık turizmi performansları ölçülecek, analiz edilecek ve karşılaştırmalı olarak bir lig tablosu halinde sunulacaktır.
- C. *Projenin Raporlaştırılması:* Bu aşamada proje ile ilgili rapora son şekli verilecek ve STBE dosyası oluşturulacaktır. Bu dosya içinde kavramsal çerçeveye, yönetime, değişkenlere, sonuçlara ve ilgili diğer bilgilere yer verilecektir.
- D. *Marka Tescili:* Proje kapsamında geliştirilen STBE markasının tescili için Türkiye Patent Enstitüsü'ne başvurulacaktır.
- E. *Proje Yayılımı:* Proje çıktılarının ilgili paydaşlar ve potansiyel yararlanıcılar ile paylaşılması faaliyetleri yürütülecektir (kurumsal web sayfasında tanıtım, basın-yayın yoluyla tanıtım, sosyal medyada tanıtım, muhtelif toplantılarda sunum, mail gruplarında tanıtım, makale ve rapor yayınları gibi).

PROJE İLE AMAÇLANAN KAZANIM VE SONUÇLAR

Bu projenin tamamlanması ile birlikte elde edilebilecek kazanım ve sonuçlar aşağıdaki gibi belirtilebilir.

1. Dünyada ilk defa Türkiye menşeyli bir *ürün* geliştirilmiş olunacaktır: Sağlık Turizmi Bileşik Endeksi (STBE).
2. Bu özgün ve özellikli proje Türkiye'nin sağlık turizmi konusundaki markalaşma çabasına ve tanıtımına katkı yapabilecektir.
3. Ülkelerin sağlık turizmi performanslarına ilişkin büyük resim tek bir endekste özetlenebilecek ve böylece sağlık turizmi ile ilgili uluslararası performans ölçümleri, analizleri ve karşılaştırmaları sağlıklı bir şekilde yapılabilecektir. Bu ise ülkeler, tüketiciler, hizmet sunucuları, aracı kurumlar, devlet kurumları, politikacılar ve karar vericiler ve ilgili diğer paydaşlar açısından bilgiye dayalı analiz ve yorum yapabilmelerine, karar verebilmelerine, tercih yapabilmelerine, politika geliştirebilmelerine ve uygulayabilmelerine hizmet edebilecektir.

4. Sağlık turizmi konusunda ülkeler arasında rekabet artabilecektir.
5. Sağlık turizmi alanında en iyi ülke uygulama örneklerini görmek ve bu ülkelerden dersler çıkarmak mümkün olabilecektir.
6. Sağlık turizmi ile ilgili evrensel bilgi birikimine standartlaştırılmış yöntem bağlamında Türkiye menşeli (Hacettepe Teknokent) önemli bir katkı sağlanabilecektir. Bu durum, alanda daha iyi analitik yöntemlerin gelişmesini teşvik edebilir.
7. Sağlık turizmi performansının geliştirilmesi, söz konusu performansın ölçülebilmesi ve karşılaştırılabilmesi ile mümkün olabilecektir. Dolayısıyla STBE sağlık turizmi performansının ölçümünü ve karşılaştırılmasını sağlayabileceği için sağlık turizminin gelişimine de katkı sağlayabilecek ve hizmet edebilecektir.

REFERANSLAR

- Albaner J and Grozea-Helmenstein D. (2002). *International Trends in Tourism and Potentials for Growth for Wellness and Health Tourism*, Erstes Modul.
- Kaya S, Yıldırım HH, Karsavuran S ve Özer S. (2013). *Türkiye Medikal Turizm Raporu 2013*. Sağlık Bakanlığı, Ankara.
- Yıldırım HH ve Altunkaya U. (2006). Türkiye'nin Sağlık Turizmi Potansiyeli ve Güçlükler. *Hastane ve Yaşam Dergisi*. 2(12): 120-123